

Remiss:

Medieutredningens slutbetänkande En gränsöverskridande mediepolitik. För upplysning, engagemang och ansvar (SOU 2016:80)

ETC förlag har blivit ombett att ge synpunkter på Medieutredningens slutbetänkande och det nya förslaget till Mediestöd.

Vårt remissvar är följande.

BRISTER I UTREDNINGSSARBETET

ETC förlag utgör idag den tredje största mottagaren av Presstödet som det är utformat idag.

Ändå har utredningen, trots påstötningar, valt att inte ta in de erfarenheter och problembeskrivningar vi velat delge.

Utredaren har valt att efter dialog med andra medieföretag ta fram en problembeskrivning, analys och förslag som vi därför menar saknar viktiga aspekter.

Nuvarande presstöd ökar mediemångfald.

Sen 2005 har ETC förlag bedrivit ett konsekvent arbete i att starta nya fådagars tidningar men också nya dagstidningar. Vårt arbete har varit framgångsrikt, idag har totalt 12 tidningar startats och vi vill poängtera att det inte är genom sammanslagning eller begränsning av mångfalden lokalt, utan tvärtom har vi startat nya tidningar som utvidgar debatt och nyhetsbevakning i en stad.

Vi har också som enda förlag kunnat starta en ny rikstäckande dagstidning. Vi har även kunnat starta tidning i områden som medieutredningen beskriver som "vita" dvs områden som saknar lokal dagstidning.

De här erfarenheterna gör att vi inte delar Medieutredningens beskrivning av problemet med dagens medier och dagens presstöd. Vi menar att det är fullt möjligt att skapa nya röster, finansiera dem och öka antalet journalister med bevakningsuppdrag lokalt inom befintligt system.

Vi har naturligtvis också misslyckats några gånger och de erfarenheterna är självklart lika viktiga som alla de gånger vi lyckats.

Men att bilden av mediekrisen är obalanserad leder tyvärr till förslag som skulle göra mediesituationen sämre i Sverige, inte bättre.

En krisbild som utgår från mediekoncernernas berättelse

Utan att kunna ta del av utredningens resonemang och undersökningar i detalj vill vi poängtera att den sk ”mediekrisen” snarare bör analyseras som en lönsamhetskris och avkastningskris för medier byggda på reklamfinansiering.

Om medier däremot diskuteras som en nödvändighet för det demokratiska samtalet med uppdrag att kritisk granska utveckling och nyheter, blir slutsatserna annorlunda.

Lönsamhetskrisen inom mediekoncernerna menar vi mer handlar om kostnader skapade under försök till dominans och monopol, än skapade av problem med ”dyr journalistik” eller medborgarnas vilja att betala för kvalificerad nyhetsjournalistik.

Vi konstaterar samtidigt att de stora medieföretagens lösning på lönsamhetsproblem har varit kraftig nedskärning av antalet journalister med lokala bevakningsuppdrag, däremot inte en begränsning av avkastningskrav eller medieföretagens egna höga chefslöner.

Medieföretagen har utvecklats till en bransch där toppositioner får löner och förmåner som saknar jämförelse med tidigare perioder.

Medieutredningens ovilja att ta med drivkrafterna för problemen i mediebranschen på grund av ägarstruktur, finansieringsmetoder, avkastningskrav och dominans försök istället för samarbete på marknaden innebär att förslagen till stora delar saknar förankring i den vardag en medieutredning borde utgå ifrån.

Läsarnas behov.

Det demokratiska samtalets behov.

Och producenternas, dvs journalisternas villkor och behov.

Istället utgår medieutredningen från externa förändringar och hot i form av sociala medier, annonsmarknadens förändring och digital utveckling.

Konstlad motsättning digitalt/papper

Som tidningsutgivare och skapare av nya medier ser vi de sociala medierna, den digitala utvecklingen och annonsmarknadens allt mindre styrande roll för tidningar som en fördel.

Vi menar att utvecklingen där tidningar alltmer ingår i en ekonomi som brukar sammanfattas med termer som "zero marginal cost" ger stora möjligheter för fler tidningar att nå ut och skapa demokratiska samtal. Vi anser att papperstidningar är en produktionsform av nyheter/avancerad seriös opinionsjournalistik där digitala plattformar bara innebär en förstärkning av fler rösters möjlighet att nå ut lokalt och nationellt. Vi delar inte utredningens problembild där det digitala framställs som ett problem för pappersdistribution och tryckt media. Tvärtom kan vi konstatera att de flesta breda nyhetsmedier idag digitalt, bygger på journalistik framtagen för tryckt distribution. Den tryckta produktionsmetodens journalistiska styrka har bevisats genom den spridning denna journalistik får när den genom "zero marginal cost" kan skapa breda läsargrupper tillfälligt men också stadigt. För att klargöra utifrån våra erfarenheter: Våra tidningar kan med 40-50 000 prenumeranter samtidigt stadigt nå 300 000 läsare veckovis digitalt. Utan att det skadar journalistikens finansiering. Den här erfarenheten har medieutredningen inte tagit del av och vi menar att det är en av anledningarna till att förslagen om ett nytt mediestöd blir problematiskt.

PROBLEM MED UTREDNINGENS FÖRSLAG

Utredningens förslag försvårar för nya tidningar och digitala medier (7.3.1)

Vi konstaterar att utredningen själv är medveten om att förslagen innebär en högre tröskel för skapandet av nya tidningar i Sverige. Man skriver "Nya mottagare av produktionsstöd enligt denna förordning, som inte varit mottagare av driftsstöd enligt presstöds förordningen, ska erhålla en tredjedel av det stödbelopp som det allmänna nyhetsmediet är berättigat till det första året, två tredjedelar av stödet det andra året och fullt produktionsstöd det tredje året."

Att erhålla en tredjedel i stöd jämfört med konkurrerande etablerade tidningar är givetvis en hämmande kraft. Utredningen försvårar direkt för nya aktörer och har inget egentligt argument för varför detta är en bra utveckling. Mediestedets roll kan inte vara att konservera den dominans som finns inom media (där 90% av morgonpressen har valt borgerliga

företrädare vg opinion/ledarsidor) tvärtom bör det öka bredden och ge nya tidningar möjlighet att snabbt skaffa sig fotfäste på en marknad

Vi konstaterar att utredningens fokus på de existerande stora mediekoncernernas problem gör att man missar den nya utvecklingen. Man skriver: "År 2016 har det gått exakt 20 år sedan en ny aktör gjorde entré som ägare av ett större tidningsföretag i Sverige."

Detta stämmer inte.

Utan att överdriva ett litet förlags position vill vi påpeka att vi skapat just nya aktörer och ser det som om vi bara är i början av den utvecklingen.

Crowdfunding en finansiering som kan förändra

Utredningen verkar tro att "crowdfunding" är en metod för enstaka journalister eller grupper att finansiera egen journalistik.

Detta är felaktigt.

Crowdfunding i Sverige och internationellt handlar tvärtom huvudsakligen om att finansiera start av nya röster och tidningar. Istället för nya tidningsstarter ska vara beroende av de stora mediekoncernernas affärsbeslut och investeringar kan de idag skapas genom folklig förankring och medvetna beslut hos tusentals aktiva medborgare om att en annan berättelse behöver spridas.

På tio år har vi själva med crowdfunding kunnat låna in över femtio miljoner kr direkt riktade för att skapa nya tidningar.

En medieutredning och förslag kring mediestöd måste även utgå ifrån denna möjlighet som bör påverka förslagets inriktning.

Det saknas helt i Medieutredningens förslag.

För att klargöra: Crowdfunding är beroende av någon typ av förutsägbarhet och säkerhet. Nuvarande presstöd ger tydliga och förutsägbara regler, om en lokal tidning når en viss upplaga är journalisternas jobb tryggade och presstödet säkrar återbetalning av crowdfunding deltagarnas insatser.

Medieutredningens förslag tar bort denna förutsägbarhet och ökar trösklarna för nya projekt.

Begränsning av vinstuttag.

Svenska mediekoncerner med stora problem - som exempelvis Stampen - har försökt lösa de skapade problemen genom nedskärning av antalet journalister, samtidigt som ägare tar ut stora löneförmåner och aktieutdelning under problemåren.

Det här visar att det finns problem med offentligt mediestöd om det inte samtidigt innebär begränsningar för vad detta stöd ska gå till. Idag finns inte den begränsningen i nuvarande presstöd. När medieutredningen granskar grannländerna upptäcker man att andra sett problemet:

”Den norska regeringen ansåg dock att en bestämmelse om begränsad möjlighet till vinstuttag skulle finnas kvar och argumenterade för att stödets legitimitet bygger på att det inte går till ägarna i form av utdelning eller in i annan verksamhet.”

Att medieutredningen inte tar hänsyn till dessa norska erfarenheter tycker vi är beklagligt.

Vinstbegränsning skulle öka mediestödets legitimitet men också hindra aktörer vars avsikt inte är att stödja mer journalistik, utan bara stödja egen avkastning, att utnyttja ett stödsystem.

Begränsning av vinstuttag borde därmed införas.

En risk för branschstyrning av mediestödet (7.2.7)

Medieutredningen föreslår en mediestödsnämnd som ska utses av regeringen och där ”branschpersoner” ska utgöra en majoritet.

Det här har vi svårt att förstå.

Nuvarande system bygger på politisk representation i Presstödsnämnden som i sin tur baseras på svenska folkets demokratiska val.

Presstödet motiveras därmed av politiska mål vad gäller mångfald och kvalitet, inte av branschens behov av ökad lönsamhet eller egenintresse.

Medieutredningens förslag innebär en onödig risk för otillbörlig påverkan från starka medieaktörer. Möjligen kommer förslaget från medieutredningens samlade bild av medierna som en ”bransch” istället för att se det som en del i den demokratiska politiska aktiviteten som medier alltid är en del av.

För oss är det självklart att det inte finns ”neutrala branschexperter” som objektivt kan avgöra nya tidnings eller medieprojekts stödbehov eller stödrätt.

För att klargöra: Vi skulle mena att det var direkt fel om vi på ETC ingick i en mediestödsnämnd för att i den kunna påverka vilken stödnivå Stampens eller Bonniers medieprojekt skulle få. Vi anser och hoppas att denna självsinsikt är lika självklar för de andra aktörerna i branschen.

Mediestödet blir oförutsägbart (7.2.7)

Medieutredningen konstaterar själv: ”Att gå från det nuvarande i huvudsak pappersbaserade presstödet till ett mediestöd oberoende av innehålls- eller spridningsform innebär att mätbarheten i kvantitativa termer minskar.”

Det här är ett problem som utredningen inte svarar på.

Självklart kan man byta ett system baserat på prenumerationer, betald upplaga (som ju inte alls behöver vara pappersbaserad) till ett system som väljer att utgå från TS upplaga i allmänhet eller spridningsmätningar typ Orvesto. Detta för att kunna ge presstöd till icke betalda tidningar (vilket Mediautredningen tycks mena är viktigt) men man måste inte överge förutsägbarheten med stödsystemet, såsom man gör nu.

Förutsägbarheten, att veta stödets omfattning och utveckling beroende på de insatser medieägaren gör är oerhört viktigt för att kunna genomföra förändringar, nysatser eller nyetableringar.

Det handlar också om att till nya små medier kunna rekrytera kvalificerad personal i form av journalister som arbetar på de stora mediehusen. En grundtrygghet är då ett förutsägbart stödsystem som inte beror på okända faktorer såsom utredningens föreslagna osäkra bedömningsmetoder.

Någon typ av kvantifierings mätning är nödvändig för att komma ifrån inte bara osäkerhet utan också undvika att få ett stödsystem baserat på kontakter, lobbying och påtryckning där ”experters” framtida yrkeskarriär kan hänga på agerandet i medienämnden.

Medierna är en liten värld vad gäller antalet arbetsgivare. Vi har mycket svårt att se hur ett objektiva stödsystem skulle kunna grunda sig på den expertmodell utredningen föreslår.

För att nya tidningar och digitala medier ska kunna växa behövs ett kvantifierbart reglerat stödsystem. Givetvis kan det vara både mindre stelt och mer dynamiskt än dagens system. Men att överge objektiv mätning är inte seriöst för ett så omfattande stödsystem som medieutredningen föreslår.

Rörelsekostnader är manipulerbara. (7.3.5)

Utredningen vill gå från ett produktionsstöd baserat på upplaga till ett stöd baserat på rörelsekostnader.

Detta utan att man samtidigt tydligt identifierar *vilka* kostnader som avses. Beroende på hur tidningarna ägs och drivs kan rörelsekostnaderna skifta stort mellan i övrigt likvärdiga titlar. Detta kan ägare styra.

Exempelvis kan höga chefslöner och konsultarvoden anses normala och självklara för en viss ägarkultur medan andra ideella eller stiftelsegrundade har en annan policy. På samma sätt kan kapitalkostnaden se helt annorlunda ut i ett stort bolag som lånefinansierar med räntesnurror, jämfört med ett bolag som lånefinansierar direkt eller tillsammans med läsarna.

Det kan inte vara statens uppgift att stimulera ökade kostnader för mediebolag i jakt på ökade bidrag.

Rörelsekostnader är ingen god grund för ett neutralt stödsystem.

Innovations- och utvecklingsstöd (7.3.7) bör innehålla motkrav.

Det innovations- och utvecklingsstöd utredningen vill utveckla saknar motkrav andra än finansiella från respektive stödmottagare.

Detta är problematiskt då de mediekoncerner som kan investera mest i utveckling därmed automatiskt komemr bli de största stödmottagarna och därmed bit för bit öka sin kraft visavi mindre konkurrenter.

Ett innovationsstöd bör istället vara företagsneutralt.

Det finns många lösningar på det men utredningen har valt att inte diskutera problemet.

Låt oss bara påpeka en avgörande möjlighet.

Låt allt innovationsstöd ställa motkrav liknande "open source". Det innebär att utvecklingen går till samtliga inom medierna, att de problem och utmaningar som behöver lösas också kan spridas så att pengarna går till utveckling av de gemensamma möjligheterna att utveckla säkrare system digitalt, distribution eller för gemensamt höjd kompetens hos journalister.

De tidningsägare och medieägare som inte vill att utvecklingsprojekten ska komma fler till del kan naturligtvis finansiera sån utveckling med egna medel.

Ett innovationsstöd utan motkrav som innebär att fler aktörer har nytta av dem bör inte vara statens uppgift.

Täckningsgrad är en olämplig måttstock.

Vi delar utredningens åsikt att: "täckningsgrad inte lämpar sig som mått för det nya produktionsstödet."

Uppdelningen i första- och andrahandstidningar baseras på en gammal affärsmodell där reklamintäkterna var baserade på maktfördelningen lokalt.

Idag är reklamintäkter beroende av andra förändringar där inte bara sociala medier eller gratistidningar inneburit en stor förändring. Reklamblad kring hushållsprodukter har i små städer sen länge flyttats från tidningarna till direkt utdelad reklam i brevlådorna.

Men slutsatsen av det betyder för utredningen att man ska övergå till ett stöd baserat på rörelsekostnader för alla stödberättigade medier.

Men att överge täckningsgrad som måttstock behöver inte innebära att man överger kvantifierbara måttstockar.

Det är fullt möjligt att ha ett mediestöd som ger alla aktörer samma stöd oberoende av täckningsgrad. En stödtrappa liknande dagens stödsystem för flerdagarstidningar fast mer dynamisk där alla får samma stöd upp till en faställd upplaga på exempelvis 15 000 exemplar per utgivningstillfälle skulle betyda ett procentuellt högt stöd för små och svaga tidningar/digitala utgåvor medan de större procentuellt skulle få betydligt mindre.

Det är betydligt bättre att på sikt bredda ett stöd baserat på kvantifierbar mätning till att omfatta alla nyhetsmedier än att införa ett mediestöd baserat på osäkra bedömningsgrunder.

Distributionsproblemen beaktas inte. (7.3.6)

Utredningen föreslår ingen lösning på det som är små aktörers största distributionsproblem; de stora medieaktörernas förmåga att agera mot nya aktörer genom kontroll av distributionssystemet.

Idag är morgondistributionen ojämnt fördelad över landet och priserna kan skifta från 10 kr per morgon till 3,50 kr för en morgontidning beroende på i vilken stad eller område tidningen ska spridas. Det är en betydligt allvarliga broms på utvecklingen av nya tidningar än utredningen beskriver.

Om tidningar och digitala kanaler ska vara tillgängliga för alla i yttrandefrihetens och demokratins namn så bör rimligen kostnaderna för tillgång till dessa vara jämnt spridd över landet och inom städerna. Idag kan en tidning som riktar sig mot fattigare förorter få högre distributionskostnad än de som riktar sig mot en välmående medborgare i ett område med många välutbildade och aktiva mediekonsumenter.

Det är olämpligt om statens uppgift ska vara att stödja det demokratiska samtalet och den kritiska granskningen oberoende av målgrupp.

Distributionssystemet bör stödjas utifrån målet att skapa en samdistribution över hela landet till samma pris för utgivare oberoende av storlek eller spridningsområdet.

Sammanfattningsvis:

Vi anser att en ny mediepolitik vad gäller presstödet definitivt behöver skapas. Men vi menar att utredningen misslyckats fånga de verkliga problemen för tidningar och digitala medier baserade på läsares behov av kvalitativa analyser, nyheter och opinionstexter.

Förslagen är mer baserade på att rikta stödet mot problem som de dominerande tidningsutgivare skapat själva och mindre inriktat mot att skapa nya medier och öka mångfalden inom medieutgivningen.

Vi är speciellt oroad över utredningens acceptans av den mörka målning med breda penslar över ”mediekrisen” som många stora aktörer ägnat sig åt i det opinionsarbete man driver för att få bort reklamskatter eller i övrigt förbättra villkoren för att öka avkastningen. Den mörka målningen handlar inte om att öka mångfald eller förbättra journalisters arbetsmiljö så att medborgare kan dras in i ett gemensamt skapande och försvar av fria medier baserade på kvalitativ nyhetsjournalistik och ständigt utvecklad professionalism.

Presstödet som det ser ut idag kan givetvis förbättras och göras mer inriktat på att just skapa fler medier och fler mötesplatser mellan medborgare.

Men utredningens förslag löser inte problemen och skapar ett osäkert system som inte är så neutralt som ett stödsystem bör vara.

Vi beklagar att utredningen inte lagt mer tid på att granska och undersöka fler aspekter på medieutvecklingen och möta fler av de medieaktörer som finns.

Vi är naturligtvis beredda att vid behov hjälpa till med mer information till ansvariga kring den utveckling vi ser i mediesverige.

Vårt remissvar blir därmed - vilket vi beklagar - negativt. Sverige behöver en bra mediepolitik. Men utredningens förslag försvårar situationen istället för att lösa dem.

Med vänlig hälsning

Johan Ehrenberg
ETC förlag